

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه ایتقان و بلوچستان

تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد (رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)

عنوان:

بررسی تطبیقی مجازات اعدام در فقه امامیه و نظام های حقوقی معاصر

استاد راهنما:

دکتر نادر مختاری افراکتی

استاد مشاور:

احمد عبادی

تحقیق و نگارش:

ابراهیم امامی

بهمن ۱۳۹۰

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان:

بررسی تطبیقی مجازات اعدام در فقه امامیه و نظام های حقوقی معاصر

قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی توسط دانشجوی ابراهیم امامی تحت راهنمایی استاد پایان نامه دکتر نادر مختاری افرکتی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

ابراهیم امامی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته الهیات

(گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان بررسی تطبیقی مجازات اعدام در فقه امامیه و نظام های حقوقی معاصر قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد فقه و مانی حقوق اسلامی توسط دانشجو ابراهیم امامی با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر نادر مختاری افراکتی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

ابراهیم امامی

این پایان نامه یک واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶ توسط هیئت داوران بررسی و درجه بسیارخوب به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

دکتر نادر مختاری افراکتی

استاد راهنما:

استاد راهنما:

آقای احمد عبادی

استاد مشاور:

دکتر امیر حمزه سالارزائی

داور ۱:

دکتر عباسعلی سلیمانی

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر حسین خاکپور

۹۰/۸/۱۰

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت اثر

دانشگاه تهران و بلوچستان
تکمیلات تکمیلی

اینجانب ایمان امیری دانشجوی کارشناسی ارشد رشته فلسفه حقوق به شماره دانشجویی ۵۵۰۵۰۰۰۰۰۰۰۰ که از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی تطبیقی میزان اعلام در فقه امامیه و نظام های حقوقی سایر
در جلسه مورخ ۱۳۹۵/۰۳/۰۹ در حضور هیئت داوران دفاع نموده ام، متعهد می شوم که در استفاده از منابع و مآخذ استفاده شده اعم از پایان نامه، مقالات، طرح های پژوهشی، گزارش سازمان ها و منابع اینترنتی داخلی و خارجی، رعایت امانت را نموده و مطابق آیین نامه در بخش های مختلف با ارجاع داخل متن و درج در بخش منابع و مآخذ حقوق معنوی نویسندگان را رعایت نموده ام. بدیهی است اگر در هر مرحله، این پایان نامه از مصادیق سرقت علمی (Plagiarization) تشخیص داده شود، مطابق مقررات، دانشگاه سیستان و بلوچستان از صدور گواهی فراغت از تحصیل اینجانب خودداری نموده و یا نسبت به ابطال گواهی فراغت از تحصیل اینجانب اقدام نماید.

نام و نام خانوادگی نماینده تکمیلات تکمیلی: سین حکیم
امضاء

نام و نام خانوادگی دانشجو: ایمان امیری
امضاء

تقدیم به:

استادان ارجمند که حق گزار راهبری ها شان هستیم، خانواده ام و همسر مهربان و فداکارم که همراه
یاور سختی هایم بوده اند.

سپاسگزاری

در این مجال مختصر که گنجایش شکر ندارد سپاسگزارم از همه بزرگوارانی که به هر نحوی در تدوین پژوهش مورد نظر بنده را راهنمایی و مساعدت کردند، اساتید گرامی، استاد راهنما جناب دکتر مختاری، مشاور گرامی جناب آقای عبادی، خانواده صبور و امید بخشم و همه دوستان عزیز که از هیچ تلاشی در جهت مساعدت فرو گذار نکردند.

از خدای تعالی کمک می خواهم و توفیق و عصمت درخواست می نمایم، و موفق شدن و یاری می طلبم و پناه می برم به او از خطای دل پیش از خطای زبان و از لغزش سخن پیش از لغزش قدم و او کافی است مرا و نیکو و کیلی است.

چکیده:

چنانچه انحرافات در یک جامعه تحت عنوان جرم به وقوع بپیوندد، قوانین در مقابل آن عکس العمل تلافی جویانه ای با نام مجازات از خود نشان می دهد. اعدام به معنای سلب حیات انسان یکی از این کیفرهای تشریح شده امضائی در اسلام و تحت عنوان قصاص نفس یا به عنوان حد شرعی و بعضا در مواردی نیز جزء تعزیرات و احکام حکومتی محسوب می شود. مصالحی که برای این کیفر بیان شده می توان به رعایت مصلحت جامعه و فرد و موضوع نهی از منکر و مقابله با افساد فی الارض و بقای نظام اشاره نمود. کیفر اعدام نسبت به مجرمانی اعمال می شود که بدترین جرائم را با علم به آن جرم مرتکب شده و برای جامعه خطرناک و به یقین قابل اصلاح نخواهند بود. اما طبیعت خشن این مجازات و درد و رنج فراوانی که بر محکوم وارد می کند جریان مخالف قوی را بر علیه آن برانگیخت و از قرن ۱۷ برخی کشورها در جهت لغو آن تلاش کرده اند و حدود بیش از ۱۰۰ کشور اعدام را لغو کرده اند و تعداد زیادی از کشورها نیز اعدام را برای جرایم خاص پیش بینی کرده و یا آن در پی تقلیل هستند. با بررسی اعدام در بین نظام های حقوقی برخورد اسلام و به تبع آن فقه امامیه با مسئله اعدام بسیار منطقی و عقلانی است و اصولی چون قانونی بودن مجازات ها، شخصی بودن و تناسب بین جرم و مجازات بر اجرای آنها حاکم است. در این پژوهش که به روش کتابخانه ای و به صورت مقارنه ای تدوین شده است با کمک کتب معتبر فقهی، حقوقی و مقالات و نشریات و اندیشه های حقوقدانان اسلامی و غربی سعی شده این موضوع تحلیل و بررسی شود. و هدف از این پژوهش علاوه بر مقایسه نمودن دیدگاه مکتب امامیه با سایر مکاتب حقوقی جزای معاصر، تبیین فلسفه مجازات اعدام از دیدگاه حقوق امامیه می باشد.

کلید واژه: اعدام- مجازات- جرم- فقه امامیه.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	بیان مسأله و ضرورت آن
۲	اهمیت موضوع
۲	انگیزه و هدف از انتخاب موضوع
۳	پیشینه تحقیق
۳	سوالات تحقیق
۴	پیش فرض ها

فصل اول: کلیات

۶	مبحث اول: تبیین مفهوم مجازات اعدام
۷	مبحث دوم: تاریخچه اعدام
۷	گفتار اول (اعدام در دوران مختلف تاریخی)
۸	بند اول: بابل
۹	بند دوم: بررسی اعدام در ایران قبل از انقلاب اسلامی
۱۰	بند سوم: ظهور انقلاب اسلامی
۱۱	بند چهارم: ژاپن و اروپا
۱۴	گفتار دوم (اعدام در اعلامیه جهانی حقوق بشر و اسناد منطقه ای)
۱۴	بند اول: اعلامیه جهانی حقوق بشر

- بند دوم: مجازات اعدام در اسناد و معاهدات منطقه ای ۱۵
- الف: مقاله نامه اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی های اساسی ۱۵
- ب: مقاله نامه آمریکایی حقوق بشر ۱۹۶۹ ۱۵
- ج: اعلامیه جهانی حقوق بشر در اسلام ۱۶

فصل دوم : بررسی وضعیت اعدام در فقه امامیه

- مبحث اول: قصاص نفس ۲۲
- گفتار اول) ادله اثبات و شرایط قصاص ۲۷
- بند اول: ادله اثبات قصاص ۲۷
- الف) اقرار ۲۷
- ب) شهادت ۲۷
- ج) قسامه ۲۷
- د) علم قاضی ۲۸
- بند دوم: شرایط قصاص ۲۸
- الف) وجود شرایط عمومی تکلیف ۲۹
- ب) تساوی در جنسیت ۲۹
- ج) تساوی در دین ۳۰
- د) انتفاء رابطه پدر و فرزندی ۳۰
- ه) مهذور الدم نبودن مقتول ۳۰

- ۳۰ مبحث دوم: جرایم حدی مستوجب اعدام در فقه امامیه
- ۳۰ گفتار اول) معنای حد و اهمیت اجرای حد
- ۳۱ بند اول- معنای لغوی و اصطلاحی حد
- ۳۱ بند دوم- اهمیت اجرای حد در حقوق اسلامی
- ۳۳ گفتار دوم (انواع جرایم حدی
- ۳۴ بند اول: جرایم جنسی مستوجب اعدام حدی
- ۳۵ الف) زنا
- ۳۵ ۱_ زناى محصنه
- ۳۶ ۲_ زناى با محارم
- ۳۷ ۳_ زناى به عنف
- ۳۷ ۴_ زناى غير مسلمان با زن مسلمان
- ۳۸ ب) لواط
- ۳۹ بند دوم: جرایم علیه دین و امنیت اجتماعی
- ۳۹ الف (ارتداد
- ۴۵ ب) محاربه و افساد فی الارض
- ۴۶ بند سوم: تکرار جرائم حدی بعد از سه یا چهار مرتبه
- ۴۸ بند چهارم: کیفیات اجرای مجازات اعدام حدی
- ۴۹ الف) بررسی شرایط اقامه کننده اعدام

- ب) اجرای اعدام حدی نسبت به مریض ۵۰
- ج) اجرای اعدام حدی نسبت به مجنون ۵۱
- د) اجرای اعدام حدی نسبت به زن بار دار ۵۲
- ه) بررسی ادله مربوط به علنی بودن مجازات اعدام حدی ۵۳
- و) نقش مکان و زمان در اجرای مجازات اعدام ۵۴
- مبحث سوم: مطالعه و بررسی اعدام تحت عنوان تعزیرات ۵۵
- گفتار اول) تبیین مفهوم تعزیر ۵۵
- گفتار دوم) بررسی امکان تجویز اعدام بعنوان تعزیر شرعی با توجه به ملاکات تعزیر در بیان روایات و فقها ۵۷
- گفتار سوم) بررسی تعزیرات حکومتی و امکان تجویز اعدام بعنوان حکم حکومتی ۶۰
- گفتار چهارم) بررسی محدوده تجویز اعدام ۶۳
- بند اول: قاعده « درء » و جریان آن در مجازات های سالب حیات در فقه امامیه ۶۳
- الف: کلیات قاعده ۶۳
- ب: دامنه شمول قاعده ۶۴
- بند دوم: تأثیر مقتضیات زمان بر مجازات اعدام ۶۵

فصل سوم: بررسی اعدام در نظام های حقوقی معاصر

- مبحث اول: تبیین مفهوم نظام حقوقی و بیان کلیاتی از نظام های حقوقی ۷۳
- الف) نظام حقوقی اسلام ۷۳
- ب) نظام حقوقی رومی _ ژرمنی ۷۴

۷۴ (ج) نظام حقوقی کامن لا (انگلیس و آمریکا)
۷۵ (د) نظام حقوقی سوسیالیستی
۷۵ مبحث دوم: بررسی مجازات اعدام در کشورهای اسلامی
۷۵ گفتار اول) اصول حاکم بر مجازات ها در نظام حقوقی اسلام
۷۷ گفتار دوم) جایگاه اعدام در نظام حقوقی کشور های اسلامی
۷۷ بند اول: بررسی وضعیت مجازات اعدام در کشورهای عرب زبان
۷۹ بند دوم: بررسی وضعیت مجازات اعدام در جمهوری اسلامی ایران
۸۲ مبحث سوم: بررسی وضعیت مجازات اعدام در کشورهای غیر اسلامی
۸۳ گفتار اول) بیان کلیاتی از وضعیت اعدام در کشورها
۸۶ گفتار دوم) بررسی وضعیت مجازات اعدام در نظام های حقوقی معاصر
۹۷ مبحث چهارم: بررسی ادله موافقان و مخالفان اعدام
۱۰۷ نتیجه
۱۱۰ منابع

بیان مسئله و ضرورت آن : مجازات اعدام از ضمانت اجرای اجتماعی است که از قدیم الایام در تمام جوامع و تمدن ها وجود داشته است. از قانون شش هزار ساله حمورابی تا قوانین جدید و معاصر شاهد اعمال این مجازات در برابر برخی از جرایم و افعال می باشیم. با وجود اینکه امروزه این مجازات در بسیاری از کشورها به طور کامل لغو شده است و بسیاری از اسناد و معاهدات بین المللی اعمال آن را نقض حقوق بشر می پندارند ولی هنوز هم کشور ها و دولت هایی هستند که بدلیل سیاسی یا مذهبی، این مجازات را حفظ کرده اند و در برابر بعضی از جرایم سیاسی یا اجتماعی یا مذهبی اعمال می نمایند. این نوع مجازات از شدیدترین مجازاتی است که در قوانین جزایی پیش بینی شده است و به طور معمول نسبت به مجرمانی اعمال می شود که مهمترین جرایم را مرتکب شده و برای جامعه خطرناک و به یقین قابل اصلاح نخواهند بود اعدام مجازاتی است از درجه جنایی و در ماهیت رنج آور و رسوا کننده یا به اصطلاح « ترهیبی و ترزیلی » که هدف از آن بویژه معدوم کردن مجرم از جامعه است و در نتیجه با پایان دادن به حیات جنایتکار جامعه را از خطر بالقوه بزهکار مصون می سازد و مجازات اعدام از صدر اسلام در قران [مائده آیه ۴۵] ، [بقره آیه ۱۷۹ و ۱۹۴] و احادیث پیامبر(ص) و ائمه معصومین(علیهم السلام) به عنوان کیفری برای برخی از اعمال مجرمانه تعیین شده . در کتب روایی مانند وسائل الشیعه که نمونه ای از آن را ذکر می کنیم حکم همجنس گرائی در مردان خواه فاعل باشد یا مفعول اعدام است. همجنس گرائی در زنها پس از ثابت شدن صد تازیانه و بعضی از فقهاء گفته اند : اگر زن شوهر داری این عمل را انجام دهد حد او اعدام است [حر عاملی، محمد بن حسین، وسائل الشیعه، ۱۳۶۷، ج ۱۴، ص ۲۵۵]. و نیز در جواهر الکلام در مبحث حدود اعدام مورد بحث قرار گرفته و به عنوان مجازات حدی برای جرائمی مانند محاربه، افساد فی الارض، عمل زنا و تعیین شده است و همینطور در مکاتب حقوقی دیگر در زمان های پیش از اسلام و پس از آن تا زمان معاصر مجازات اعدام از موضوعات و مباحث جدی بوده است.

بررسی کیفر اعدام برای جرائم خاص هم در مرحله قانونگذاری و هم در مرحله اجرا، در پژوهش های مستقل مورد کنکاش قرار گرفته است لیکن بحث تطبیقی و مقارنه ای میان مکتب جزایی امامیه و نظام حقوقی معاصر به صورت مشروح و مفصل مشاهده نشده است و از آن جایی که در بحث تطبیقی نقاط ضعف و قوت هر ایده قضایی نمایان تر خواهد شد لذا برای پویایی قانونگذاری اسلامی و استمداد بیشتر از فقه جزائی امامیه این پژوهش ضروری می نماید.

اهمیت موضوع: یکی از ویژگی های مهم مکتب تشیع، استفاده از عنصر اجتهاد در گستره نصوص دینی است. این ویژگی، سبب پویایی و تحرک هر چه بیش تر مکتب و نیز کسب توان مناسب در پاسخ گویی به موضوعات نوپیدا بوده و هست. تکامل و گسترش رشته های مختلف علوم اسلامی، از جمله دانش فقه، در پرتو همین عنصر اجتهاد و نیز تلاش دانشمندان و فقیهان بزرگ و زمان شناس صورت پذیرفته است.

عصر حاضر به جهت ظهور عقاید و مکاتب مختلف بشری، تحولات چشم گیر علمی و صنعتی و نگاه نقادانه به دین و گسترش ارتباطات، مسئولیت عالمان دینی را دو چندان کرده است. عالمان و فقیهان باید به نیکی چالش های نوین را در یابند، شیوه های استنباط را مهذب کنند، موضوعات جدید را پاسخ در خور دهند و میراث کهن فقه شیعه را به زبان روز و متناسب با فهم و انتظار انسان سرگشته و نقاد امروز بازسازی نمایند تا از رهگذر این تلاش، دین و فقه را در عرصه زندگی اجتماعی جوامع بشری زنده و بالنده نگهدارند و مسئولیت دینی و تاریخی خویش را به بهترین وجه ایفا نمایند. انجام این وظیفه، نیازمند نگاه بیرونی به مجموعه فقه، آشنایی با شیوه های مشابه استنباط و بررسی دقیق علوم وابسته به فقه، نظیر اصول، رجال، درایه و ... می باشد و بدون تردید تلاشی به این وسعت نیازمند بسیج جمعی محققان زبده و زمان شناس است.

یکی از عرصه های ممتاز فقه و حقوق اسلامی، احکام جزایی است. و موضوعی که در این احکام نیازمند بررسی و کنکاش است مسئله مجازات سالب حیات (اعدام) می باشد که در موارد زیادی از آن به عنوان حد معین برای مجازات مجرمین نام برده شده است. در فقه امامیه این مجازات -البته در قالب حدود- مبنای شرعی داشته و مورد تأیید است. بر همین اساس قرآن کریم با تعبیر « **وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ** » [بقره، آیه ۱۷۹]. که از مصادیق مجازات اعدام می باشد با بیانی کوتاه و پرمحتوا به اثرات مثبت این مجازات اشاره می کند. در مقابل برخی از نظام های حقوقی جهان معاصر مجازات اعدام را بر نمی تابند و به دلایلی آن را منافی حقوق بشر قلمداد می کنند. از این رو بررسی اعدام در اسلام و مقایسه دیدگاه های فقها و حقوقدانان اسلامی با دیگر مکاتب و نظام های حقوقی کاری شایسته بوده و موجب اذعان به قوت و ژرف اندیشی تعالیم اسلامی است.

انگیزه و هدف از انتخاب موضوع: یکی از اهداف مهم این مقایسه ی تطبیقی و مقارنه ای، بیان فلسفه و جایگاه اعدام در مکتب فقه امامیه و سایر نظامات کیفری است که فهم این علل و عوامل ما را در امر

قانونگذاری موثر در کاهش جرائم یاری می‌رساند و علاوه بر آن با بررسی تطبیقی و با توجه به این امر که روح شریعت اسلام اهمیت بسزایی نسبت به حفظ جان و نفس و خون آدمی قائل است می‌توانیم مصادیق مجرمانه ای که می‌بایست منجر به اعدام شود را محدود یا احیانا گسترده تر کرده و در امر قانونگذاری شرعی و کیفری مصادیق اعدام را به حداقل برسانیم.

پیشینه تحقیق: مجازات اعدام از جمله مجازات های بازدارنده می باشد که در متون فقهی و حقوقی از آن بحث شده، بطور مثال در کتاب وسائل الشیعه که اجرای اعدام را مورد بررسی قرار داده و اشاره به اجرای علنی اعدام در زمان پیامبر اکرم(ص) دارد مانند رجم ماعز در بقیع و نیز مواد ۶۳ به بعد قانون مجازات اسلامی در نظام کیفری اسلام «اعدام» را در عداد یکی از مجازات های حدی به حساب آورده است. همچنین از دیر باز این نوع از مجازات در حقوق و نظام های کیفری مطرح بوده است از جمله مکاتب مشهور جزایی مانند مکتب کلاسیک که اعدام را تایید کرده اما در پی تعدیل آن می باشد یا مکتب اثباتی ایتالیا که در پی نفی اعدام و تبدیل آن به اقدامات تامینی است. و اما در حال حاضر این نظام های حقوقی معاصرند که بعضا کشورهای تابع آنها این مجازات را رد و نیز لغو کرده اند مانند کشورهای انگلستان که در سال ۱۹۶۵ اعدام را لغو نمود و تابع نظام حقوقی کامن لا می باشد و یا کشور فرانسه که در سال ۱۹۸۱ رسماً اعدام را لغو نمود و یا نظام حقوقی سوسیالیستی که در پی تقلیل این مجازات است مانند ایالات متحده آمریکا. از جمله موضوعاتی است که در ارتباط با آن هم مطالعات داخلی و هم خارجی صورت گرفته است که اکثر این تحقیقات و بررسی ها به صورت اسنادی و مختصر به رشته تحریر در آمده است. به عنوان مثال مقاله محمد مقتدر نژاد در سال ۱۳۷۷ با عنوان مجازات اعدام در محاکم عمومی ایران، که اعدام را در تاریخ ایران مورد مطالعه قرار داده است. کتاب بررسی تطبیقی مجازات اعدام از ابراهیم شمس ناتری که در سه بخش به بررسی سابقه اعدام، انواع اعدام در اسلام و کیفیات اعدام پرداخته است و از تحقیقات خارجی می توان به کتاب مطالعات قتل و مجازات اعدام اشاره کرد از ویلیام بابلی و یا جامعه شناسی اعدام از کارمیشل که اعدام را در ارتباط با مسائل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مورد مطالعه قرار داده اند.

سوالات تحقیق:

سوالات اصلی :

۱- آیا مجازات اعدام از احکام امضائی است یا تاسیسی؟

۲- آیا قوانین سازمان ملل و نظام های حقوقی معاصر با مساله ی اعدام موافقتند؟

۳- آیا مسائل تربیتی و پیامد های مجازات اعدام و علل تجویز آن برای برخی از جرائم در فقه امامیه و نیز در نظام های حقوقی مورد بررسی قرار گرفته است یا خیر؟

سوالات فرعی :

۱- آیا جایگزین کردن کیفرهای دیگر بجای مجازات اعدام میتواند تاثیر بیشتری در بازدارندگی از جرائم داشته باشد یا خیر؟

۲- آیا مقتضیات زمان و مکان در مجازات اعدام موثر است یا خیر؟

۳- دیدگاه عقل و شرع در ارتباط با مجازات اعدام چیست؟

پیش فرض ها :

۱- بیشتر روش های مطرح شده در روایات برای اجرای اعدام حدی موضوعیت ندارند ، بلکه طرق اجرای اعدام را ارائه می دهند و می توان این اعدام ها را با ابزار مدرن که سریع تر عمل می کنند اجرا نمود.

۲- با توجه به تابعیت احکام شرعیه از ملاکات و تغییر ملاکات با تغییر زمان و مکان در صورتی که ملاک اجرای اعدام حدی تغییر کند ، حکم آن نیز تغییر خواهد کرد.

۳- در زمان و مکان خاص امکان به تاخیر افتادن اعدام وجود دارد.

۴- الغای مجازات اعدام در نظام های حقوقی معاصر نمی تواند تنها عامل کاهش جرائم باشد.

فصل اول

کلیات

مبحث اول: تبیین مفهوم اعدام و مجازات

اعدام و مجازات در لغت و اصطلاح

اعدام در لغت از ماده ی عدم به معنای نیستی، نیست گردانیدن، نیست کردن، معدوم کردن، نیست شدگی. نابودی، هلاک، و نقطه ی مقابل وجود است [دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ۱۳۷۲]. که به باب افعال برده شده و مفهوم تعدی از آن فهمیده می شود. بنا بر این اعدام در لغت یعنی نیست و نابود کردن و در اصطلاح عبارت است شدیدترین نوع مجازات که توسط قانونگذار وضع و مقرر گردیده و به موجب آن حیات مجرم به طور کلی سلب گردیده و از ادامه ی زندگی باز مانده می شود [جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۷۲، مبسوط، جلد اول]. البته در مبحث قصاص اعدام را نه تنها به معنای سلب حیات نفس که به معنای از بین بردن عضو برابر نیز آورده اند که از آن به قصاص عضو تعبیر می شود [جبعی عاملی، زین الدین، الروضه البهیه، ۱۳۶۸، ج ۱۰، ص ۱۱]. اما در ارتباط با مجازات باید گفت: انحرافات اگر بالا تر از یک خطا ظهور کند تحت عنوان (جرم) قلمداد می شود. در برابر چنین حالت خطرناکی، جامعه نیز به خاطر عدم تطبیق این گونه رفتارها و انحرافات با ارزشهای مورد قبولش عکس العمل تلافی جویانه به نام (مجازات) از خود نشان خواهد داد. در اصطلاح حقوقی مجازات را به عنوان واکنش جامعه علیه مجرم دانسته اند [خرایی، منوچهر، زمینه حقوق جزای عمومی، ۱۳۷۵، ص ۵۰]. و در جای دیگر مجازات را این گونه تعریف کرده اند: « مجازات عبارت است از تنبیه و کیفری که بر مرتکب جرم تحمیل می شود... » [علی آبادی، عبدالحسین، حقوق جنایی، ۱۳۵۲، ج دوم، ص ۶۸]. و در ادامه این تعریف درد و رنج را از مجازات غیر قابل تفکیک می دانند زیرا این درد و رنج است که مشخص حقیقت مجازات می باشد. از جمله این مجازات ها مجازات اعدام است که ما در این رساله در ارتباط با کم و کیف آن صحبت خواهیم کرد. در حقوق ایران برخی از اقسام کیفر اعدام بر مبنای متون و نصوص فقهی تشریح شده است. مانند مجازات اعدام برای مرتکب جرم محاربه و افساد در زمین و نیز تجاوز به عنف و سایر جرایمی که به موجب قوانین و مقررات شرعی، مرتکب آن مستوجب اعدام یا قتل است. این قبیل اعدام ها جزء حدود - مجازاتی که نوع، میزان و کیفیت آن در شرع تعیین شده است - هستند و تخفیف و تعلیق در آنها راه ندارد و مشمول مقررات مرور زمان هم نمی شوند [کمالان، مهدی، قانون مجازات اسلامی، ۱۳۸۸، ماده ۱۳].

برخی دیگر از اقسام کیفر اعدام بر اساس ضرورت حفظ نظم و امنیت و مصلحت عمومی مشروعیت یافته است مانند مجازات اعدام برای اشخاصی که به قصد مبارزه با نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق قاچاق عمده در نظام پولی یا ارزی کشور اخلال ایجاد نمایند و یا مرتکب یکی از اعمال مجرمانه مستوجب اعدام مذکور در

قانون مبارزه با مواد مخدر شوند. این قبیل اعدام ها جزء حدود محسوب نمی شوند اما این که جزء مجازات های تعزیری هستند- که به نظر حاکم واگذار شده است- یا مجازات های بازدارنده که برای حفظ نظم و مراعات مصلحت اجتماع در قبال تخلف از مقررات حکومتی تعیین می گردد، قضیه محل بحث و گفت و گو است. همچنین در نظام های حقوقی معاصر جرایمی را معین و در صورت ارتکاب، مجازات اعدام را تجویز نموده اند. مانند جرم به خطر انداختن امنیت، قتل، خیانت، شورش، قاچاق مواد مخدر و ... که در محل خود بحث خواهد شد.

مبحث دوم: تاریخچه اعدام

در حقیقت سرمنشا شکل گیری و یا فروپاشی اجتماعات، وجود اتحاد و اتفاق و یا بروز اختلاف و اختلال در روابط گروه ها است و همین اختلافات منجر به انحراف در جامعه می گردد و طبیعتا جامعه در مقابل این انحرافات بدنبال پیش بینی مجازات خواهد بود. از جمله این مجازات ها اعدام می باشد که شدید ترین نوع مجازات است که از قدیم الایام در تمام جوامع بشری و تمدنها وجود داشته و قربانیان بسیاری گرفته است. در ملل و اقوام مختلف، مجازات اعدام به صورتی خشن و با شدت مطرح بود و شخص محکوم به اعدام بنا بر صلاحدید حکام زمان خود به بدترین وجه ممکن اعدام می شد. این گونه مجازات های اعدام و اجرای آن موجب یک حرکت اعتراضی شدید در اروپای زمان رنسانس و بعد از آن شد و در نتیجه مکاتبی بوجود آمد که یکی از اهداف اصلی آن الغای مجازات اعدام بوده است.

با بیان گفتار فوق و بررسی وضعیت کلی اعدام، آشکار می گردد که هرچه از دوران رنسانس فاصله می گیریم علی رغم اینکه برای مدتی مجازات ها وحشیانه تر از سابق گردید ولی نهایتا دیدگاه ها درباره مجازات اعدام منفی تر شده و مکاتب به جای اعدام، تبعید، زندان و مجازات های بازدارنده و اصلاح کننده را پیش نهاد می کنند به طوری که مسئله ی لغو مجازات مذکور یعنی اعدام، به عرصه بین المللی آمده و حکومت های جهانی تحت تاثیر این افکار به الغای مجازات اعدام در سرزمین خود پرداخته اند و تلاش های بین المللی برای لغو این مجازات هنوز ادامه دارد.

گفتار اول: مجازات اعدام در دوره های مختلف تاریخ

با بررسی متون تاریخی و تحلیل های حقوقی می توان به این نتیجه رسید که در هر منطقه یا در هر دوره ای که امکان اعمال حاکمیت دولت مطرح نبوده، مجازات ها بیشتر به صورت انتقام فردی و به وسیله جنگ های خصوصی اعمال می شد، به گونه ای که گاه در مقابل قتل یک نفر از یک قبیله، ده ها نفر از قبیله قاتل به وسیله قبیله مقتول کشته می شدند و چه بسا موجب ادامه انتقام، قتل، جنگ و خونریزی در سالیان متمادی می شد.